

Tractatus kritiko-feminista

Filosofiaren historiako mugarri berri bat

Naiara Gago Povedano

Maitane Nerekan Umaran

Filosofia irakasleak Bigarren Hezkuntzan eta Agora

Filosofia Elkarteko kideak

Prentsa munduan kazetariei ematen zaien lehenda-biziko aholkua zera da: bost *uve bikoitzen* araua betetzea. Hau da, gertakarien berri ematean, bost galdera hauei erantzun behar zaie: *what?* (zer gertatu da?), *who?* (nor dira protagonistak?), *where?* (non gertatu da?), *when?* (noiz?) eta *why?* (zergatik?). Filosofiaren historiari buruzko albistea idatziko bagenu, berehala erantzungo genieke gutako gehienok bost *uve bikoitz* horiei geure fakultateetan ikasi ditugun erreferentzietan oinarrituta: Mendebaldeko filosofia Grezian sortu zen K.a. vi. mendean presokratikoen eskutik, pentsamendu razionala zabaldu zenean mitoei gailentzeko asmoz.

Handik aurrera, beste gizon batzuen esku geratu zen eztabaida filosofikoa. Adibide gisa, 1670ean, Baruch Spinozaren *Tractatus theologico-politicus* modu anonimoan argitaratu zen Amsterdamen. Aro Modernoko testurik eztabaidatuenetakoa izan zen. 251 urte geroago, 1921ean, Ludwig Wittgensteinen *Tractatus logico-philosophicus* argitaratu zen, xx. mendeko filosofia-libururik garrantzitsuenetakoa. Izenburua bere lagun George Moorek iradoki zion, Spinozaren obran

inspiratuta. Baruch, George, Ludwig. Beren *Tractatus*-ak garrantzi handikotzat hartzen dira filosofiaren munduan.

Baina zer da inportantea eta zer ez? Nork zehaztuko du auzi horren irizpidea? Zenbateraino dago lotuta obraren transzendentsia egilearen generoarekin? 2021ean, Maitane Nerekan eta Naiara Gago horri guztiari buruz hausnartzeko bildu ginenean, Maitanek oso argi zeukan gure mezuak zuzena eta zehatza izan behar zuela, puntutan idatzia, esaldi labur eta boteretsuekin, aforismoak balira bezala; pentsarazteko ukabilkadak, alegia. Horrela sortu genuen geure *Tractatus kritiko-feminista*, Baruch, George, Ludwig eta orain arte protagonismo osoa izan duten beste hainbat gizonen lekukoa hartu eta filosofiaren barruan biraketa feminista bat eragiteko filosofiaren barruan.

Beraz, hona hemen egunkari guztietako azaletan 2021eko uztailaren 7an ikusi beharko zenuketen albisteak:

What? «*Tractatus kritiko-feminista*-k argia ikusi du!».

Who? «Naiara Gagok eta Maitane Nerekanek aurkeztu dute, baina Euskal Herriko ikastetxeetan filosofia formula feministetatik birpentsatu nahi duten guztien jabetza kolektiboa da».

Where? «Eibarren aurkeztu da, Udako Euskal Unibertsitatearen altzoan».

When? «2021eko uztailaren 6an».

Why? «Filosofiak, euskal hezkuntzak eta emakumeok merezi dugulako».

Hezkuntzaren birpentsatze fasean sartuta omen gaude Europan eta Euskal Herrian. Asko eta asko dira aztertu beharreko ertzak; baina susmatzen dugu 'patriarkalitis akutuen' gaitzak jota daudela horiek guztiak. Ikastetxeetako jolas-tokien arkitekturatik hasita, testuliburuak dituzten hutsuneetaraino. Filosofiaren praktika pedagogikoak ez dira irla feministak kontu honetan. Filosofiak beldurra ematen du; beldurra ematen die gure ikasleei eta beldurra ematen dio tabernako elkarrizketetan ezagutu berri duzun solaskideari ere, Filosofia Fakultatean urte batzuk eman zenituela aitortzen diozunean. Beldur horrek badu zentzua, filosofiaren *mito razionala* (oximoronaren erabilera baimentzen badi-guzue) gizon bizartzuri (bibotedunak edo bizar marroiak ere

onartzen dira), orojakile eta ahalguztidunen ahotik kontatu delako, eta horrek beldurra ematen du. «Nik honetaz ez dakit ezer» edo «ez dut ezer ulertzen» eta antzekoak entzuten ditugu geure ikasleen ahotsetan ikasturtearen hasieran. Lan nekeza izaten dugu ulertarazten filosofoaren oinarritzko tresna galdera dela, ez erantzuna. Galdera, zalantza, duda egitea, eztabaida, hausnarketa, autokritika... Horiek dira pentsamenduaren pizgarriak. Hortik abiatu beharko genuke filosofiaren praktika pedagogikoa, filosofia bera eta hezkuntza oro har feministago egin nahi baditugu. Horrela, ziurtasun ezari lekua eginez, erantzun irmoak zulatuz, ikusaraziko dugu fikziozko holograma besterik ez dela beldurra ematen duen hori.

Gauzak horrela, irla bat izan zen UEUk Agora Filosofia Elkartearekin 2021eko uztailan sortutako ekosistema. Gizartearen parte handi batentzako opor gehiegi dugun entea garenez gero, irletako klimak indartu egingo gaitu akaso. Filosofo eta irakasle bezala ahal-

duntzeko beharra dugu, aldamenekoak bidea gurekin egin nahi duela jakin, saretuta gaudela sentitu. Horren adierazle da Eibarko Markeskoa Jaurregiko aretoak gainezka egin izana; Bigarren Hezkuntzako eta unibertsitateko irakasleak, Filosofia Fakultateko ikasleak, etorkizuneko irakasleak, gizon zein emakumeak, gogoz etorri izana uztailleko zita horretara. Etorri ez zirenak ere badaude. Batzuk, ezin izateagatik; beste

batzuk, agian, lehentasunen zerrendan rankingaren amaieran dutelako *Filosofiatik ezabatutako emakumeak* hurbiletik ezagutzea. Horiengana ere hurbilduko gara irakasle geletan eta filosofia fakultateetan, «Zergatik ez zinen egon?» galderarekin hausnarketa kritikoa piztera.

Hezkuntzaren
birpentsatze fasean
sartuta omen gaude
Europar eta Euskal
Herrian. Asko eta asko
dira aztertu beharreko
ertzak; baina susmatzen
dugu 'patriarkalitis
akutuaren' gaitzak jota
daudela horiek guztiak

Zorionez, zalantzarekin batera, pasioak, desioak eta konpromisoak mugitzen gaituzte jarduera hauetan ari garen profesionalok. Horren fruitu da esku artean duzun ale hau. Euskaratik eta euskaraz pentsamendua sortzeko eta elikatzeko Jakinek duen konpromisoak lagundu du erditzen, eta Agora Filosofia Elkartearen eta EHUko zenbait kideren sukalde-lanak ernaldu du.

Tractatus kritiko-feminista-ren parte honek praktika bihurriak jarri nahi ditu mahai gainean, sarea sortzeko gonbitarekin batera. Irakurle txit agurgarri horrek horietako batzuk edo guztiak inplementatu baldin badituzu, eskerrik asko; euska hezkuntzak behar zaitu. Espero dugu testu honek balioko dizula bide onetik zoazela gogoratzeko. Horrela ez bada, nahi genuke kitzikagarri izan dakizula, motibazio-pizgarri eta beldurra kontrolatzeko antidoto –beldur pitin batekin jarduteari sano deritzogu–.

Safo, Teano, Aspasia, Diotima, Hipatia, Simone, Hannah, Angela, Jule..., emakume filosofoen zerrenda luzea bezain ezezaguna da. Baita pentsalari horien iruditerian hegan egiten zuten galdekizunena eta interesena ere. Emakume ausart eta adimentsu horiek guztiak buruan geneuzkalarik idatzi genuen *Tractatus kritiko-feminista*, esaldi labur eta irekiekin formulatua. Wittgensteinen testuak interpretazio anitz izan zituen; etikatik begiratu zioten batzuek, hizkuntzaren filosofia eta logikatik beste askok. Aurrean duzun hau ere horrela izan dadila. Ez dugu gehiegi luzatu nahi izan zazpi puntuetako bakoitzean. «Berbarik onena, laburrena» eta «biderik xuxenena da laburrena» diote atsotitzek.

1. *Gaurtik hasita, izan zaitez desobediente curriculum patriarkalaren aurrean.*

Ez itxaron; gaur da egunik onena emakumeen pentsamendua zure praktikan sartzen hasteko.

2. *Balioa emaezu eta erabil itzazu eskuragarri dituzun tresnak. Argia, Berria, Jakin, Katakarak, Eskafandra bilduma... Hainbat tresna ditugu Bigarren Hezkuntzan erabiltzeko*

moduko materialak eskaintzen dizkigutenak. Esku artean duzuna adibide ederra da. Ekiozu erabiltzeari!

3. *Ahaldundu zaitez irakasle bezala.*

Euskal hezkuntzak beharrezkoa du iraultza feminista, baita filosofian ere; boteretu zaitez lankide, ikasle, familia eta sistemaren aurrean.

4. *Formatu zaitez eta formatu itzazu ingurukoak.*

Identifika itzazu emakume filosofoen pentsamenduan eta pentsamendu feministan ditugun hutsuneak, bila ezazu horiek elikatzen lagunduko digun formakuntza eta gozatu horrekin. Badaude aukerak: UEU, Agora, HWPS... Goza ezazu!

5. *Egiozu boikota material sexistari.*

Oraindik ere, emakume filosofoek ia ez dute lekurik testuliburu eta bestelako material gehienetan. Filosofiarene gizon handi askoren pentsamendu misoginoa ez da modu kritikoa lantzen. Saia zaitez material horiei izkin egiten eta praktika egokiak dituztenak elikatzen.

6. *Zer diote garaian garaiko emakumeek autore horien guztien aurrean?*

Daukagun curriculum proposamenetik hasita ere, gauzak alda daitezke. Zer zioten emakumeek Platonek, Nietzschek edota Descartesek esandakoaz? Eraman ditzagun kontrapuntuak gure eskoletara.

7. *Egizu lan sarean, elkarrekin, materialak eta proposamen pedagogikoak sortzeko.*

Sarean, elkarrekin, beste batzuekin batera lan eginda, lan asko aurreztu dezakezu. Jakintzaren eta materialen sorkuntza kolektibizatzea da bidea.

Paradoxikoki, Mendebaldeko filosofiarene ikurra, hon-tza, jainkosa bati lotuta dago, Ateneari, alegia. Emakumeen ekarpenak, ordea, ezabatuak izan dira sistematikoki. Gure *Tractatus*-a aldaketa-proposamena da, emakumeen ideiek

*Tractatus
kritiko-feminista-ren
xedea hezitzaileon
eta feministon arteko
lan-sarea sortzea ere
bada, horixe baita
bidea filosofiaren eta
hezkuntzaren barneko
iraultza mamitzeko*

interpelatuko gaituzten noranzko berri batean, filosofiaren kontinente berriak behingoz deskubritzera eramango gaituena.

Hezkuntzako benetako profesionalak izan nahi badugu, ezin dugu ez ikusiarena egin. Gure curriculumarekin orekatzeko ordua da: mendeetan zehar justiziarik izan ez den tokian justizia jartzeko premia larria dugu.

Halaber, *Tractatus kritiko-feminista*-ren xedea hezitzaileon eta feministon arteko lan-sarea sortzea ere bada, horixe baita bidea filosofiaren eta hezkuntzaren barneko iraultza mami-

tzeko. Hortaz, uler ezazue organismo bat bezala, zuen ekarpenei esker garatu, aberastu, hazi eta zabaltzeko gaitasuna duena. Tresna bizia den heinean, irekita dago zuen iradokizun guztiak bereganatzeko (ondoko estekan aurkituko duzue: <https://docs.google.com/presentation/d/1y6fuAUZFH0teW1BvFwstbnmfMOozWpbZpNLiMWSEy2I/edit>).

Itziar Ziga euskal pentsalari eta idazleak, *Malditas. Una estirpe transfeminista* liburuan, hainbat emakume filosofoen bizitza eta pentsamendua jasotzen du. Beraien lorpen eta minak. Hitzaurrean jasotzen dituen hitzekin itxi nahi dugu *Tractatus kritiko-feminista*-ren aurkezpen historiko hau, gure aurreko (zein ondorengo) emakume filosofoei zor dizuegun omenaldirik onena delakoan:

Kontzientzia kolektibo eta propioa dudanetik –niretzat bereizezinak–, beti sentitu izan dut gerrari-leinu sasiko eta sakabanatu batetik natorrela, eta ahalegin handia egin dutela niri hori ezkutatzeko. Beti jakin izan dut ni baino lehenago borrokatu diren askotariko pertsonen gainpopulatua nagoela barrutik, eta horiei zor diegula bizitzari atera diogun askatasun eta betetasun guztia. ♡